УДК 811.111'367.32

ІНФОРМАЦІЙНА СТРУКТУРА РЕЧЕНЬ З БЕЗОСОБОВИМИ КОНСТРУКЦІЯМИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ З ГУМАНІТАРНИХ НАУК)

Христина Кунець

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська 1, Львів, 79000
e-mail: oolexyn@gmail.com

Проаналізовано інформаційну структуру речень із безособовими конструкціями: виділяючими, власне безособовими та із ввідним *it*, на корпусі англомовних текстів із гуманітарних наук. Дослідження проведено з урахуванням перформативної та неоперформативної гіпотез і картографічного підходу. З'ясовано, що безособова конструкція в лівій периферії служить або для усунення неоднозначності фокуса пропозиції висловлення, або стосується логофоричних ролей та евіденційності.

Ключові слова: безособові конструкції, виділяючі конструкції, топік і коментар, фокус, ліва периферія, екстрапозиція, логофорична роль, оцінка, евіденційність

Однією з важливих стратегій наукового письма є речення з безособовими конструкціями. Чимало дослідників стверджують, що граматичні та комунікативні властивості таких речень дозволяють помістити важливу інформацію, яка також є "новою", в кінець речення, де читачам, ймовірно, її легше буде засвоїти (Green, Leech, Ward&Birner, Wekker&Haegeman); основна інформація міститься в екстрапозиції, а, отже, й ціла структура використовується для акцентування того чи іншого її елемента; окрім того, вона дозволяє авторові висловити ставлення, приховуючи саме джерело оцінки за допомогою безособового підмета, що, зі свого боку, підвищує фактивність твердження. З іншого боку, інформаційна структура (ІС) речення, поняття топіка та коментаря, як і самого безособового речення, є одними з найпроблемніших та неоднозначних у лінгвістиці, охоплюючи поле дослідження граматики і прагматики. Його трактування різниться від однієї лінгвістичної теорії до іншої. У цій праці здійснено спробу пояснити природу таких речень через їх ІС на прикладі речень із безособовими конструкціями в англомовних текстах з гуманітарних наук.

Відразу зазначимо, що мова йтиме про різні типи безособових конструкцій, а саме, власне безособові, з ввідним *it* та виділяючі конструкції, як у реченнях (1а), (1б) та (1в) відповідно:

(а) *It might seem that this objection, like Feuerbach's, is entirely inappropriate because, as was noted above, Hegel's 'owl' represents the view that philosophic thought has its 'base' precisely in society, rather than vice versa* [20, с. 42].

(б) *It is nonetheless unfortunate that often in his portrayal of Romanticism Schaeffer himself, like his arch-enemy Hegel, remains all too much in the grip of the standard account and an overly negative relation to the context of earlier thought* [18, с. 229].

© Кунець Х., 2014

(в)…*it was Feuerbach who developed the most influential philosophical reaction to idealism* [18, с. 232].

Уже давно встановлено зв'язок між порядком конституентів у реченні та функцією в дискурсі тієї частини інформації, яку вони представляють [6, с. 416]. Мовець може переміщати певний конституент у кінець речення, так щоб найдовший та комунікативно найважливіший конституент був останнім, використовуючи при цьому екстрапозицію, як в (1а) та (1б). Поки незрозуміло, чи це вмотивовано артикуляційною зручністю, чи акомодацією до потреб адресата у сприйнятті дискурсу [6, с. 420]. Такі конструкції іноді трактують як лінгвістичні форми, що позначають зв'язок висловлення з попереднім контекстом, який є необхідним для когерентності дискурсу. Мовці використовують різноманітні синтаксичні конструкції, щоб позначити інформаційний статус того чи іншого елемента пропозиції, і водночас, ці конструкції сприяють сприйняттю інформації; тобто, вибір мовця служить інформаційній плавності дискурсу [16, с. 153]. Згідно з цією теорією за допомогою екстрапозиції підрядне речення переміщається з позиції підмета в постпозицію, тоді як його канонічну позицію займає безособове *it*. Те саме висловлення без екстрапозиції може бути успішним тільки, якщо підметове речення виражає знайому інформацію; якщо інформація є новою, речення має бути в екстрапозиції [16, с. 167]. І справді, чимало мов схильні структурувати дискурс за принципом старої / нової інформації, тобто, в будь-якому реченні та інформація, яка вважається відомою, опиниться радше на його початку, перед інформацією, яка для адресата є новою [16, с. 154]. Але пояснювати ІС речень з безособовими конструкціями лише з такої точки зору некоректно, бо насправді в текстах інформація в екстрапозиції не обов'язково є новою, як наприклад, в (2). Речення взяте зі статті *Commitments And Speech Acts*, і інформація в підрядному реченні є аж ніяк не новою, бо вже згадувалася в тексті раніше, на тій самі сторінці, а речення (2) подане внизу в примітках; отже, інформація, представлена в екстрапозиції, не є новою ані для читача, ні для дискурсу.

(2) *It is not clear how a "factive entity with a direction of fit" can also be "the adoption of a course of action or policy"* [21, с. 25].

Таким чином, постпозиція тієї чи іншої частини речення не може пояснюватися лише за принципом старої / нової інформації. Для з'ясування особливостей ІС безособових речень слід детальніше розглянути поняття топіка та коментаря (теми та реми), з якими вони пов'язані. У функціональній граматиці Матезіуса тема – це вихідний пункт висловлення, актуально менш значуща, ніж рема, частина речення, яка відома і зумовлена попереднім контекстом; рема містить те, що повідомляється про тему, актуально більш значуща, ніж тема, репрезентант основного змісту повідомлення, комунікативний центр висловлення, носій "нового". З погляду американського структуралізму (Сапір, Гоккет) топік визначають як те, "про що говориться", а коментар – те, "що говориться про те, про що говориться" [14, с. 1089]. З позиції європейської функціональної лінгвістики та текстової лінгвістики (Голлідей, Кірквуд) опозицію топік:коментар (Т:К) – тема:рема (Т:Р) визначають згідно з функціональними принципами, які ґрунтуються на потребах мовця та комунікативній меті. Насправді, жоден аналіз тексту не є можливий, якщо не припускати, що між частинами тексту існує певна ієрархія важливості повідомлюваної інформації для учасників спілкування [120, с. 1090]. Відштовхуючись від опозиції Т:К, розгляньмо спочатку речення з виділяючими конструкціями, оскільки їхня ІС здається простішою.

Згідно з Єсперсеном, розбиття речення за допомогою виділяючих конструкцій служить для виділення певного елемента речення, тим часто спрямовуючи на нього увагу, роблячи

його фокусом висловлення, щоб позначити контраст [7]. Це контраст між пропозицією та пресупозицією, старою та новою інформацією, топіком та коментарем, – як пояснює Ламбрехт [9, с. 470]. У складнопідрядних реченнях із виділяючими конструкціями самі виділяючі конструкції є фокусом, предикатом, а підрядне речення – пресупозицією [3, с. 89]. Виділяюча конструкція не належить до пропозиційної композиції речення; основною характеристикою такого речення є те, що воно виражає одну пропозицію через синтаксично складнопідрядне речення, де предикат підрядного речення є носієм семантичного значення їхнього спільного аргументу, тоді як предикат у головному реченні (виділяючій конструкції) – його прагматичного значення (тобто – фокуса) [9, с. 463]. Ламбрехт запропонував схему аналізу структури речень з виділяючими конструкціями, де тема / топік / стара інформація / є прагматичною пресупозицією – набором пропозицій, які мовець вважає вже відомими для адресата, чи вірить, що адресат готовий їх сприйняти як належне на момент сприйняття висловлення; рема / коментар / нова інформація є прагматичною асерцією – пропозицією, вираженою в реченні, яку адресат, згідно з очікуваннями мовця, знатиме після сприйняття висловлення; фокус – прагматична категорія, компонент висловлення, в якому висловлення стає асерцією, а пропозиція відхиляється від пресупозиції. Крім цього, Ламбрехт розділяє пресупозицію на пресупозицію знання (З-пресупозиція) – її визначення приблизно співпадає з поняттям пресупозиції в широкому значенні, згаданому вище, пресупозицію свідомості (С-пресупозиція) – пресупозиція, що пропозиція стосується саме поточного дискурсу і вже є активованою, і пресупозицію топікальності (Т-пресупозиція) – що пропозиція виражає релевантну інформацію і є потенційним локусом предикації [9, с. 470–473]. За цією теорією ми можемо вивести ІС речення (1в) так:

(3) Речення:	*it was Feuerbach who developed the most influential philosophical reaction to idealism*
Пресупозиції:	
З-пресупозиція:	X *developed the most influential philosophical reaction to idealism*
С-пресупозиція:	пропозиція З-пресупозиції була активована
Т-пресупозиція:	пропозиція З-пресупозиції становить у цей момент інтерес для дискурсу
Фокус:	*Feuerbach*
Ассерція:	X=*Feuerbach*

Однак, якщо спробувати застосувати ту саму схему аналізу ІС до (1б), із ввідним *it*, то важко визначити, що є фокусом (X) – чи все підрядне речення – X is *nonetheless unfortunate,* чи предикат – *that often in his portrayal of Romanticism Schaeffer himself, like his arch-enemy Hegel, remains all too much in the grip of the standard account and an overly negative relation to the context of earlier thought* X, і стає очевидним, що безособова конструкція у ньому не виконує тієї ж дискурсивної функції, що й виділяюча, – тобто усувати неоднозначність фокусу пропозиції [9, с. 495].

Це, однак, не означає, що вона в ІС не виконує роль фокуса, хоча в цьому випадку функція фокуса у тому, щоб представити асерцію як оцінку мовця. Відразу слід зазначити, що, говорячи про асерцію, ми маємо на увазі конструкції з ввідним *it*, предикат яких не виражає модальної оцінки. Детальніше про це ітиметься трохи згодом.

Отже, дискурсивна функція фокуса в реченнях із конструкціями з ввідним *it* відрізняється від речень із виділяючими конструкціями. Повернімося до опозиції Т:К. Т-К (Т-Р) пов'язані із висловленням. Висловлення визначається комунікативною метою (іллокутивною силою), чи, іншими словами, бажанням мовця щось сказати. Такий компонент не входить ані до складу синтаксичної структури речення, ні до його пропозиційної схеми. Так, висловлення *John loves sea* можна розширити так: *as for John, I am telling you, that John loves sea.* Як бачимо, у прагматичній репрезентації з'являється декларативне твердження, яке не стосується пропозиційного предиката, – значення *'I am telling'* не закладене ані у властивостях предиката *'love'*, ані в його відношенні до аргументів *'John'* та *'sea'*, отже, *'I am telling'* має бути предикатом вищого рівня [14, с. 1091]. Безособові конструкції можуть бути також експліковані предикатом вищого рівня, про що ітиме мова далі.

Ідею про те, що будь-яке декларативне речення містить у своїй структурі перформативне дієслово, нехай і не експліковане, висловив Росс. Він висунув гіпотезу, що в розповідному реченні є ще один верхній шар, спроектований синтаксичною структурою, з фонетично відсутнім дієсловом, яке бере на себе нульовий підмет (мовець, адресант) і додаток (адресат). Росс стверджує, що до складу глибинної структури декларативних речень входить перформативне речення з дієсловом говоріння / стверджування. Кожна глибинна структура має одну перформативну предикацію вищого рівня. Те, що в традиційних граматиках називали "зрозумілим" або "імпліцитним", насправді є присутнім у глибинній структурі речення, що в генеративній граматиці називають абстрактною презентацією в основі поверхневої структури [13, с. 258–259]. Тобто декларативні речення потрібно також розглядати як імпліцитні перформативи. Згідно з Россовою теорією, ввідні безособові конструкції в окремих випадках, наприклад, в (5), можна розглядати як предикати вищого рівня, які також є топіком в ІС висловлення. Згідно з цією теорією, структура безособового речення в (5) мала б виглядати як на Рис. 1 (де РС – '*place holder*' – формальне *it*):

(5) *it is reported, for instance, that Yagua, an Amazonian language, uses the same classifier for humans, animals, the moon and stars, rocks, brooms, and fans, while the sun, spoons, and other inanimates have a different classifier* [19, с. 273].

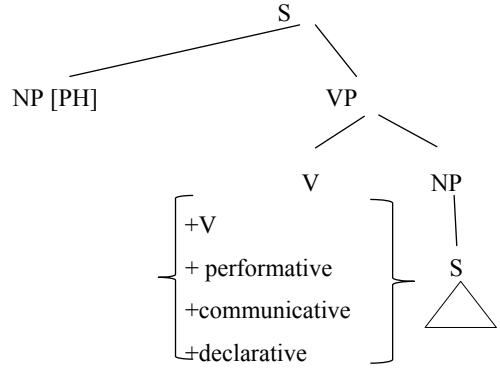

Рис.1

Перформативна гіпотеза була спробою представити прагматичний аспект речення через його синтаксичні елементи. Її недолік – неможливість відрізнити речення *John laughed* (можливий факт) та *I claim that John laughed* (істинний факт, якщо висловлено) в плані

істинності пропозиції [5, с. 1056]. Так само дивним буде додати до речення в (6а) ще один, такий самий перформативний предикат, як в (6б).

(6) (а) *it must certainly be said that from the artistic standpoint, the new banners borne by the lodges are an improvement on those of bygone days* [23, с. 5].

(б) *I say that *it must certainly be said* that from the artistic standpoint, the new banners borne by the lodges are an improvement on those of bygone days*

Окрім того, оцінка пропозиції, яку завжди виражають безособові конструкції з ввідним *it*, не завжди може узгоджуватися з перформативним предикатом вищого рівня, зокрема, модальна. Якщо ми можемо сказати "*I say/claim it is important that…*" (тобто, коли оцінка немодальна), то семантичний зміст висловлення *"*I claim it might be the case that / I claim it is necessary the case that*" був би, щонайменше, незрозумілим. Також Кіфер стверджує, що деякі типи модальності є об'єктивними [11], і тоді ми не можемо додати суб'єкт до такої модальної оцінки, як це було у випадку з предикатом вищого рівня.

Згодом перформативну гіпотезу переглянули та доповнили, зокрема Спіз та Тенні, в рамках неоперформативної гіпотези. Згідно з нео-перформативною гіпотезою, структура розповідного речення проектується мовленнєвим актом [15]. Прагматичні ролі, мовець (Speaker, агентив), зміст висловлення (Utterance Content, тема), Адресат (Hearer, мета) окреслені, визначені структурно: в розповідному реченні Мовець володіє, розпоряджається знанням, що робить його локусом точки зору. В питальному ж реченні цей локус переміщається на адресата. Особливістю таких проекцій є те, що власне мовленнєвим актам не завжди відповідають конкретні структури, синтаксично оформлені мовленнєві акти [5, с. 1057]. Прагматична сила речення і прагматичні ролі учасників дискурсу традиційно розглядалися як периферійні щодо синтаксичних компонентів в граматиці. Останнім часом з'явилося чимало пропозицій про синтаксичні проекції, які кодують інформацію про зв'язок синтаксису і прагматики, міри того, наскільки прагматична інформація є синтаксично представленою [15, с. 315]. Точка зору, суб'єктивність відіграє цікаву роль у граматиці, але базові синтаксичні принципи обмежують проекції прагматичної сили, як і перелік прагматичних ролей [15, с. 315]. Водночас, ролі мовця та адресата певним чином представлені і в синтаксисі, а синтаксичні структури включають проекції, які кодують іллокутивну силу, вказуючи, наприклад, чи речення є твердженням, питанням тощо [15, с. 317]. Розрізняють три логофоричні ролі – (1) джерело інформації; (2) особа, думка якої виражається (не обов'язково співпадає з мовцем); (3) джерело фізичного сприйняття / особа, яка виконує дію. Наявність трьох логофоричних ролей спричинена різними шляхами, якими джерело знання може індексуватися з іншими аргументами [15, с. 334]. Жодна мова не граматикалізує більше трьох ролей: мовця / адресанта, адресата та однієї логофоричної ролі. На їхній основі Спіз та Тенні виводять різні проекції прагматично-синтаксичної структури речення, на яких до ролі мовця вони ще додають роль суб'єкта оцінки чи свідчення (Evaluative Phrase та Evidetial Phrase). Якщо ж говорити про речення з безособовими конструкціями з ввідним *it*, то автор, очевидно, усуває власну особу як джерело знання / свідчення, хоча насправді здебільшого, за винятком безособових пасивних конструкцій із вказаним аргументом дії та цитувань, особа автора та джерела свідчення співпадають, хоча автор їх структурно розділяє, таким чином знімаючи частину відповідальності за істинність пропозиції. Якщо застосувати структурні схеми Спіз та Тенні із зазначенням прагматичних ролей до речень з безособовими конструкціями в (7а) та (7б), то отримаємо проекції, як на Рис. 2 та Рис. 3.

(7) (а) *it is said that under the two-aspect view of transcendental idealism 'we know real, mind independent objects (although not considered as they are in themselves)'* [22, с. 61].

(б) *It is a separate question whether I am in control of willing the end that I do* [20, с. 9].

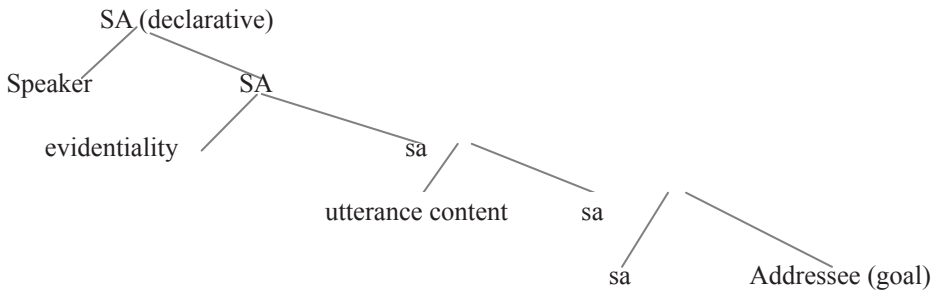

Рис. 2

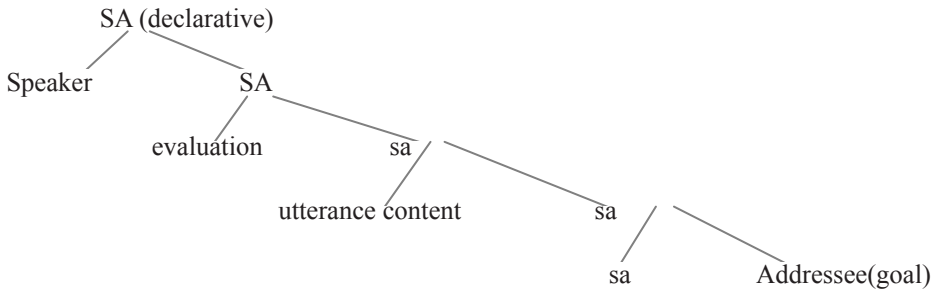

Рис. 3

Зазначимо, що трансформувати таке висловлення в подібне, але без безособової конструкції, без зміни прагматичного значення неможливо, оскільки оцінка втрачає свою фокусну позицію, що впливає на умови істинності пропозиції. А у випадку евіденціальної оцінки таке висловлення не буде прагматично успішним і не узгоджуватиметься з принципом Кооперації, оскільки адресат очікує, що мовець вважає вартим ствердження того, що він стверджує, що він вірить у це, і що він чекає, що і адресат у нього повірить, якщо не вказано протилежного, в іншому разі, навіщо б мовець взагалі робив це твердження [2, с. 2].

Тому, якщо, скажімо, трансформувати (1а) у (8), то у випадку (8) упродовж сприймання всієї інформації адресат вважатиме її достовірною, тільки щоб в кінці висловлення дізнатися, що це не так; це пов'язано з ІС та відсутністю фокуса, який би вказував на зв'язок пресупозиції з пропозицією та зміною позицій топіка та коментаря у висловленні.

**That this objection, like Feuerbach's, is entirely inappropriate … might seem.*

Із перспективи генеративної граматики та картографічного синтаксису можна встановити подібність прагматичної ролі безособової конструкції з ввідним *it* та виділяючої конструкції в ІС речення. Оціночні та епістемічні фрази можуть переміщатися в ліву периферію, де вони структурно виділяються та набувають статусу фокуса [13]:

[XP [FocYP]],

де XP у лівій периферії стає фокусом, а YP – пресупозицією [4, с. 52]. Такий фокус, зокрема, епістемічні та евіденційні фрази в лівій периферії, мають особливе значення для наукового письма, адже стосуються істинності пропозицій, а також дозволяють авторові наукового тексту виражати чужі або проблематичні судження.

Отже, будь-яка безособова конструкція – виділяюча, з власне безособовим чи ввідним формальним *it* – служить винесенню певної частини інформації в фокус висловлення, з тією відмінністю, що в конструкціях різних типів фокусом служить щось інше. Прагматичне функціонування та структурні параметри вираження кожного типу фокуса, як і особливості його вживання в наукових текстах із різних гуманітарних дисциплін, становлять перспективу дослідження.

---

1. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Вінниця : Нова Книга, 2009. – 272 с. Bach K. Applying Pragmatics to Epistemology / K. Bach // Philosophical Issues 18(1). – 2008. – P. 68–88. 2. Chomsky N. Studies on Semantics in Generative Grammar / N. Chomsky. – The Hague: Mouton, 1972. – 207 p. 3. Cinque G. and L. Rizzi.The Cartography of Syntactic Structures / G. Cinque and L. Rizzi // Studies in Linguistics 2. – 2008. – P. 42–58. 4. Fukushima K. Syntax-Pragmatics Interface: Overview / K. Fukushima // Concise Encyclopedia of Pragmatics, edited by Jacob L. Mey. – Oxford: Elsevier, 2009. – P.1055–1061. 5. Green G. M. Some Interactions of Pragmatics and Grammar / G.M. Georgia // The Handbook of Pragmatics, edited by Laurence R. Horn and G. Ward. – Blackwell Publishing, 2006. – P. 407–426. 6. Jespersen O. A Modern English Grammar on Historical Principles / O. Jespersen // Part VII, Syntax. – Copenhagen: Ejnar Munksgaard / London : George Allenand Unwin, 1949. 7. Kiefer F. Focus and Modality / F. Kiefer // *Groninger Arbeiten* zur Germanistischen Linguistik 24. – 1984. – P. 55–81. 8. Lambrecht K. A Framework for the Analysis of Cleft Constructions / K. Lambrecht // Linguistics 39. – 3. – 2001. – P. 463–516. 9. Leech G. and J. Svarvik. A Communicative Grammar of English / G. Leech and J. Svartvik. – Moscow : Prosveshcheniye, 1983. – 303 p. 10. Quirk R. and S. Greenbaum. A University Grammar of English / R. Quirk and S. Greenbaum. – London : Longman, 1973. – 484 p. 11. Rizzi L. Locality and Left Periphery / L. Rizzi // Structures and Beyond. The Cartography of Syntactic Structures : [edited by A. Belletti]. – vol. 3. – NY: OUP, 2004. – P. 223–251. 12. *Ross J. R. On Declarative Sentences* / J. R. Ross // Readings in English Transformational Grammar : [edited by A Jacobs Roderick and Peter S. Rosenbanm]. – Waltham, Mass.: Ginn& Co, *1970. – P. 222–277.* 13. Sornicola R. Topic and Comment / R. Sornicola // Concise Encyclopedia of Pragmatics / J. L. Mey. – Oxford : Elsevier, 2009. – P. 1089–1096. 14. Speas P., Tenny C. Configurational Properties of Point of View Roles / P. Speas, C. Tenny // Asymmetry in Grammar : [edited by Anne-Marie Di Sciullo]. – John Benjamin Publishing Company, 2003. – P. 315–344. 15. Ward G., Birner B. Information Structure and Non-canonical Syntax / G. Ward, B. Birner // The Handbook of Pragmatics : [by L. R. Hornand, G. Ward]. – Blackwell Publishing, 2006. – P. 153–174. 16. Wekker H., Haegeman L. A. Modern Course in English Syntax / H. Wekkerand, L. A. Haegeman. – London, New York: Routledge, 1996. – 201 p. 17. Ameriks K. Kant and the Historical Turn: Philosophy as Critical Interpretation / K. Ameriks // Oxford : Clarendon Press, 2006. – P. 209–257. 18. Cruse A. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics / A. Cruse. – OUP, 2000. – P. 263–300. 19. Forman D. Kant on Moral Freedom and Moral Slavery / D. Forman // Kantian Review. – 2012. – Volume 17. – Issue 01. – P. 1–32. 20. Harnish R. M. Commitments And Speech Acts / R. M. Harnish // Philosophica. – 2005. – No. 75. – P. 11–41. 21. McWherter D. Transcendental Idealism and Ontological Agnosticism / D. McWherter // Kantian Review. – 2012. - Volume 17. – Is-

sue 01. – P. 47–73. 22. Wilson T. Ritual and Violence in Upper Silesia and Ulster, 1920 / T.Wilson // Journal of the Oxford University History Society. – 2004. – No.1. – P. 1–24.

ИНФОРМАЦИОННАЯ СТРУКТУРА ПРЕДЛОЖЕНИЙ С БЕЗЛИЧНЫМИ КОНСТРУКЦИЯМИ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ НАУЧНЫХ ТЕКСТОВ ГУМАНИТАРНОГО НАПРАВЛЕНИЯ)

Кристина Кунец

Львовский национальныйуниверситетименим.Ивана Франко
ул. Университетская 1, Львов, 79000, Украина
e-mail: oolexyn@gmail.com

Проанализирована информационная структура предложений с безличными конструкциями: выделяющими, собственно безличными, с вводным *it* на корпусе англоязычных текстов из гуманитарным наук. Исследование проведено с учетом перформативной и неоперформативной гипотез, а также картографического подхода. Определено, что безличная конструкция в левой периферии устраняет неоднозначность фокуса в пропозиции выражения или касается логофоричних ролей и евиденциальности.

Ключевые слова: безличные конструкции, выделяющие конструкции, топик и комментарий, фокус, оценка, левая периферия, екстрапозиция, оценка, евиденциальность.

INFORMATION STRUCTURE OF THE SENTENCES WITH THE IMPERSONAL CONSTRUCTIONS (ON THE MATERIAL OF THE ENGLISH SCHOLARLY TEXTS IN THE HUMANITIES)

Khrystyna Kunets

Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: oolexyn@gmail.com

This paper analyzes the information structure of the sentences with the impersonal constructions of different types: impersonal proper, with introductory *it*, and clefts,on the basis of English scholarly texts in the Humanities.The research was conducted with special attention to the performative and neo-performative hypotheses, and the cartographic approach. It was found that the impersonal construction in the left periphery either disambiguates the focus of the utterance proposition or is concerned with the logophoric roles and evidentiality.

Keywords: impersonal construction, cleft, topic and comment, focus, left periphery, extraposition, logophoric role, evaluation, evidentiality.

Стаття надійшла до редколегії 16.03.2014 р.

Статтю прийнято до друку 21.09.2014 р.